

Antrenörlerin Bakış Açısından Olumsuz Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi

Merve POLAT¹ İhsan SARI²

Öz

Bu araştırmanın amacı antrenörlerin bakış açısından sporcuların ebeveynlerinin olumsuz davranışlarını ortaya koymaktır. Araştırmaya 15 antrenör gönüllü olarak katılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak antrenörler çalışmaya dâhil edilmiştir. Antrenörler ile bireysel görüşme yapılarak veriler elde edilmiştir. Görüşmelerde veri toplama aracı olarak uzman görüşleri ile oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen ses kayıtları metin haline getirildikten sonra analizler NVIVO 11 programında içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda sporcu ebeveynlerinin olumsuz davranışlarına yönelik dört tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar: Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimindeki davranış stilleri, ebeveynlerin olumsuz davranışları, ebeveynlerin olumsuz davranışlarının etkileri ve olumsuz ebeveyn davranışları için çözümlerdir. Sonuç olarak, ebeveynlerin farklı olumsuz stilleri olduğu; antrenman sırasında, müsabaka sırasında, müsabaka sonrasında ve başarısızlık durumunda çeşitli olumsuz davranışlar sergiledikleri; bu olumsuz davranışların antrenöre ve spor yapan çocuğa birçok olumsuz etkisi olduğu belirlenmiştir. Çözüm olarak ise ebeveyn eğitimleri, antrenmanların düzenlenmesi ve antrenör-ebeveyn arasında etkili iletişim sağlanmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Bu araştırmadan elde edilen bulgular, ebeveynlerin çocuklarıyla ve antrenörlerle etkili iletişim kurması gerektiğini ve olumsuz davranışlar sergilememesi gerektiğini göstermektedir. Böylece olumlu bir spor iklimi oluşturulabilir. Ayrıca olumsuz ebeveyn davranışlarını engellemek amacıyla eğitimler geliştirilip uygulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, Ebeveyn, Olumsuz Davranış, Sporcu

Examining Negative Parental Behaviours From Sports Coaches' Perspectives

Abstract

The aim of this study is to identify the negative behaviors of athletes' parents from the perspective of coaches. A total of 15 coaches voluntarily participated in the study. Coaches were included in the study through maximum variation sampling. Data were collected through individual interviews. A semi-structured interview form was used as a data collection tool during the interviews. After the audio recordings were transcribed, the data were analyzed using content analysis in NVIVO 11 software. As a result of the analyses, four themes emerged regarding the negative behaviors of athlete parents. These themes are: parenting styles, the negative

¹Mardin Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Mardin- Türkiye. <https://orcid.org/0009-0009-1935-6705>, polatmerve92@gmail.com

² Sorumlu Yazar: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, <https://orcid.org/0000-0002-9090-8447>, sariihshan@yahoo.com

Atıf/Citation: Polat, M., Sarı, İ. (2024). Antrenörlerin Bakış Açısından Olumsuz Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 8 (2), 90-104. DOI: 10.32706/tusbid.1581883

Geliş Tarihi: 08.11.2024

Kabul Tarihi: 25.12.2024

Türkiye Spor Bilimleri Dergisi

behaviors of parents, the effects of these negative behaviors, and solutions for negative parental behaviors. In conclusion, it was found that parents exhibit different parenting styles and display various negative behaviors during training, competitions, after competitions, and in cases of failure. These negative behaviors have many adverse effects on both the coach and the child athlete. As solutions, suggestions for parental interventions, organizing training sessions, and ensuring effective communication between coaches and parents were provided. The findings from this research indicate that parents need to communicate effectively with their children and coaches and avoid displaying negative behaviors. This way, a positive sports climate can be created. Additionally, training programs should be developed and implemented to prevent negative parental behaviors.

Keywords: *Coach, Parent, Negative Behaviour, Athlete*

GİRİŞ

Sportif etkinliklere katılım ve aktif bir yaşam tarzının benimsenmesinde ebeveynlerin rolü oldukça büyüktür. Ebeveynler çeşitli sebeplerden dolayı spor yapan çocukları ile ilgili durumlarda olumlu ya da olumsuz davranışlar sergileyebilmektedirler (Jellineck ve Durant, 2004). Ebeveynlerin olumlu davranışlar sergilemesi çocukların spor deneyimleri için önemlidir. Bu doğrultuda, çocukların spora katılımı ve devam etmelerinde ebeveynlerle iş birliği içinde olunmalı ve ebeveynlerin olumlu davranışları desteklenmelidir (Pehlivan, 2013). Çocuklar bir sporu yapmaya başladığında, ebeveynler de otomatik olarak bazı görevler üstlenirler. Ebeveynlerin bu görevleri ne derece yaptığı, çocuğun spora katılım sürecindeki deneyiminin olumlu ya da olumsuz olmasını belirler. Bu nedenle, sporcuların ebeveynlerinin davranışları spor psikolojisi alanında önemli bir çalışma konusudur. Bu konuda günümüze kadar birçok araştırma yapılmıştır (Burke, Sharp, Woods ve Paradis, vd., 2024; Dorsch vd., 2021; Lisinskiene ve Lochbaum, 2019). Spor alanında ebeveynlerle ilgili yapılmış araştırmaların 1960'lı yılların sonlarında başladığı görülmektedir. Günümüze kadar ise bu alandaki çalışmalar çoğalarak artmıştır (Dorsch vd., 2021).

Ebeveynler spor yapan çocuklarının spor yaşamına farklı şekillerde dâhil olurlar. Hellstedt (1987) ebeveynlerin spora dâhiliyetini üç farklı kategoride ele almaktadır. “Az dâhil olan ebeveynler”, “orta

derecede dâhil olan ebeveynler” ve “aşırı dâhil olan ebeveynler”. Az dâhil olan ebeveynler, çocuğun sporuna, yeteneğine veya ilerlemesine çok az ilgi gösterir veya hiç ilgi göstermezler. Fiziksel ya da duygusal olarak spor yapan çocuklarına destek olmazlar ve çocukların spor deneyimleri ile ilgilenmezler. Bu durum spor yapan çocuklar için olumsuzdur (Dorsch, Smith ve Dotterer, 2016). Orta düzeyde dâhil olan sporcu ebeveynleri, çocuğun hedefleri ve spora katılımları hakkında orta derece ilgilenirler. Bu kategorideki ebeveynler spor ile ilgili durumlara ne çok az ne de çok fazla dâhil olmazlar. Son olarak aşırı dâhil olan ebeveynler ise çocuğun spor deneyimleri ve sportif performansı ile duygusal olarak çok yakından ilgilenirler ve hayatlarını çocuklarının spor başarılarına yansıtma eğilimindedirler. Bu kategorideki ebeveynler, çocuğunun spor yaşantısını geleceğe yatırım olarak görme, antrenörün hareket alanını işgal etme ve antrenmanlara aşırı katılma gibi davranışlar sergilerler. Ayrıca çocuğun gelişimi, spordan zevk alması ve sağlığına odaklanmak yerine çocuğun performansına daha çok odaklanmaktadır. Aşırı dâhil olan ebeveyn davranışları olumsuz davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Hellstedt, 1987). Aşırı dâhil olan ebeveynlerin özellikleri dikkate alındığında sporcuda bir baskı oluşturacağı söylenebilir. Welk (1999) çocuk sporuna yönelik ebeveyn baskısının çocukların stresi ile pozitif, keyif ve motivasyonları ile negatif ilişkili olduğunu bildirmiştir. Bu doğrultuda ebeveynlerin spora aşırı dâhiliyetinin çocuklar için olumsuz olduğu sonucuna varılabilir.

Ebeveynlerin destekleyici davranması ve olumlu bir iletişim kurması çocukların spora bağlılığını ve motivasyonunu etkilemektedir (De Muynck vd., 2021). Başka bir ifade ile ebeveyn davranışları çocuklarının spora devam etmesinde ve spor alanında olumlu deneyimler yaşamasında etkilidir. Öte yandan, ebeveynlerin sözel eleştirilerde bulunması, çocuk ve ebeveyn davranışlarının birbirinin tam tersi olması ve müsabaka sırasında ebeveynin öfkeli davranması gibi davranışlar çocuk ve gençlerin spor deneyimlerini olumsuz olarak etkilemektedir (Dorsch vd. 2021; Gould ve Carson, 2008). Ayrıca, ebeveynler bazen çocuklarına yönelik olarak olumsuz yorumlar da yapmaktadırlar. İlgili araştırmalar, bazı sporcu ebeveynlerinin çocuklarına yönelik çok fazla olumsuz yorum yaptığını göstermektedir (Holt, Tamminen, Black, Sehn ve Wall 2008). Yapılan bir araştırmaya göre 8-15 yaş arası futbol liglerinde, ebeveynlerden gelen olumsuz duygusal tepkilerin çocuklar için çok cesaret kırıcı olduğu belirtilmiştir (Goodman ve James, 2017). Ebeveynlerin spora aşırı dâhil olması, bir çocuğun spordaki yakın ve uzun vadeli deneyimleri üzerinde de olumsuz bir etkiye sahiptir (Bonavolontà vd., 2021). Tüm bu olumsuzluklar çocuğun sportif performansını da olumsuz etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin sporcunun performansını da etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir (Erdoğan, Zekioğlu ve Dorak 2014).

Ebeveyn davranışları sadece çocuğu etkilemesi açısından değil antrenörü etkilemesi açısından da önemlidir. Antrenörlerin görüşleri ve spor alanındaki ihtiyaçları ile ilgili yapılan bir araştırmaya göre, sporcuların ebeveynleri antrenörler için bazen büyük bir sorun olabilmektedir (Gould, Chung, Smith ve White, 2006). Ebeveyn ve antrenör arasındaki ilişkinin kalitesi ile ebeveynlerin antrenörlere yönelik davranışları da çocuğun spor deneyimini etkileyebilir (Lisinskiene, Lochbaum, May ve Huml, 2019). Örneğin, ebeveyn antrenöre yönelik olumsuz davranışlar sergiliyor ise veya antrenörün işine çok fazla karışıyor ise ebeveyn ve antrenör arasında kaliteli bir iletişim oluşmaz (Sarı ve Şahin, 2021). Bu da

dolaylı yollardan çocuğun spor deneyimini olumsuz etkileyebilir. Yani, ebeveynlerin hem sporculara hem de antrenörlere yönelik davranışları, spor ortamının olumlu ya da olumsuz olmasını belirler (Lisinskiene vd., 2019; Wall, 2019). Bu nedenle, ebeveynlerin sporcular (Altıntaş, Aşçı ve Dolu-Çağlar, 2016; Kolayış, Sarı ve Çelik, 2017) ve antrenörler (Elmas, Gözmen-Elmas, Yıldız ve Aşçı, 2019; Sarı ve Şahin, 2021) ile olan etkileşimleri ilgili araştırmalarda incelemiştir.

Literatür incelendiğinde antrenör, sporcu ve ebeveynler arasındaki üçlü etkileşim, sporcunun spora katılımı, katılımını sürdürmesi, sportif başarısı ve spor performansı gibi önemli faktörleri etkileyebilir. Bu nedenle antrenör, sporcu ve ebeveyn arasındaki ilişkiye yönelik çeşitli araştırmalar yapılmakta ve yeni modeller geliştirilmektedir (Dorsh vd., 2022; Lisinskiene vd., 2019). Gençlik sporlarının ayrıntılı bir modelini oluşturan Dorsh vd., (2022) ebeveynler ve antrenörlerin gençlik sporlarındaki en önemli unsurlar olduğunu belirtmiştir. İlgili araştırmalar incelendiğinde, antrenörlerin sporcuların ebeveynlerine yönelik bazı olumsuz algıları olduğu görülmektedir (Elmas vd., 2019; Sarı ve Şahin, 2021). Yapılan bu araştırmalar, antrenörlerin ebeveynlere yönelik algılarının nasıl olduğunu ortaya koyarken, ebeveynlere yönelik olumsuz algıların hangi olumsuz ebeveyn davranışından kaynaklandığını detaylı olarak incelememiştir. Her ne kadar bazı araştırmalar spordaki olumsuz ebeveyn davranışlarını ele almış olsa da (Dorsh vd 2016; Holt, 2010), ebeveynlerin spor alanındaki çeşitli bireylere yönelik olumsuz davranışlarının ayrıntılı olarak ele alınmadığı söylenebilir. Ülkemizde sporcu ebeveynleri ile ilgili gerçekleştirilen araştırmaların ise çoğunlukla nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirildiği ve bu araştırmalarda ilişkisel tarama modeli kullanıldığı görülmektedir (Buyrukoğlu, Tanır, Özdemir ve Karagöz, 2024; Eri, 2018; Karahasan ve Müftüler, 2023). Bu nedenle, nitel araştırma yöntemleriyle derinlemesine bilgi elde edilmesi literatürde bulunan boşluğu doldurabilir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı antrenörlerin bakış açısından sporcuların ebeveynlerinin olumsuz

davranışlarının ayrıntılı olarak belirlenmesidir.

Ebeveynlerin olumsuz davranışlarının ayrıntılı olarak incelenmesinin hem ilgili alan yazına hem de uygulamada çalışan bireylere birçok açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öncelikle, olumsuz ebeveyn davranışlarının ayrıntılı olarak incelenmesi ile bu davranışları değiştirmeye yönelik eğitim programları tasarlanabilecektir. Ebeveynlere yönelik tasarlanan sınırlı sayıda eğitim programı olduğu göz önüne alındığında (Burke vd., 2024), bu araştırmanın bulguları dikkate alınarak olumsuz ebeveyn davranışlarına yönelik yeni eğitimler geliştirilebilir. Ayrıca, spor psikologları bu çalışmada ortaya çıkan davranışlara yönelik olarak gerekli uygulamaları yapabilirler. Sporcuların ebeveynleri ise bu çalışmada ortaya çıkan davranışları değerlendirerek antrenörlerin bakış açısından durumu daha iyi anlayabilir böylece daha olumlu davranışlar benimseyebilirler.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı antrenörlerin bakış açısından sporcuların ebeveynlerinin olumsuz davranışlarının ayrıntılı olarak belirlenmesidir.

YÖNTEM

“Araştırmanın Modeli

Çalışmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgu bilim farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olamadığımız olgulara odaklanmamızı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmanın amacı antrenörlerin bakış açısından sporcuların ebeveynlerinin olumsuz davranışlarını belirlemektir. Olgu bilim desenin tercih edilme gerekçesi, antrenörlerin olumsuz ebeveyn davranışları ile ilgili görüşlerini derinlemesine inceleyebilmektir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 24 ve 55 yaş aralığındaki 15 antrenörden oluşmaktadır (Xyaş=34.13±10.29). Antrenörlük

deneyimleri ise 4-25 yıl aralığındadır (Xdeneyim=10.73±7.67). Katılımcılar 9 erkek ile 6 kadın antrenörden oluşmaktadır. Antrenörler halter, taekwondo ve badminton branşlarından seçilmiştir. 13 antrenör lisans mezunu olduğunu; 2 antrenör lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Katılımcılara ulaşabilmek için maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesi için hem kadın hem de erkek antrenörler seçilmiştir. Ayrıca, farklı spor branşlarından antrenörler araştırmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma için Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 28/01/2022 tarihinde ve E-37298 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formu, sporcuların ebeveynleri ile ilgili yayımlanmış araştırmalar incelenerek hazırlanmıştır (Örnek soru: *Ebeveynler çocukları ile olan iletişimlerinde sporla ilgili olarak ne gibi olumsuz davranışlar sergiliyor?*). Ayrıca, soruları detaylandırmak amacıyla sondaj sorular oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu spor psikolojisi ve sporda ebeveyn davranışları konularında araştırmalar yapan ve nitel araştırma konusunda deneyimli iki öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Görüşü alınan uzman öğretim üyelerinin önerileri doğrultusunda düzenleme yapılarak görüşme formuna son hal verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin elde edilmesi amacıyla antrenörlere telefonla veya antrenman alanlarında bireysel olarak ulaşılmıştır. Çalışmanın amacı antrenörlere açıklanarak araştırmaya katılmaya davet edilmişlerdir. Antrenörlerin gönüllü katılım konusunda onayları alındıktan sonra bireysel görüşme için onlara uygun olan gün ve tarih belirlenmiştir. Görüşmeler, antrenör odasında veya spor salonlarının uygun, sessiz, antrenörlerin kendilerini rahat hissedebileceği ve görüşmenin bölünmeyeceği odalarda gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ile elde edilmiştir. Tüm görüşmeler katılımcıların onayı alındıktan sonra Sony ICD-PX470 ses

kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Sonrasında ise elde edilen tüm görüşme kayıtları Microsoft Word programında birebir yazıya dökülmüştür. Bu çalışmadaki katılımcı isimleri araştırmacılar tarafından oluşturulan takma isimlerdir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temanın saptanması, verilerin tanımlanması, kodlanması ve kategorileştirilmesi sürecini ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Word ortamındaki görüşme metinleri ilk olarak NVIVO 11 Pro yazılımına aktararak analiz edilmiştir. İki araştırmacı düzenli aralıklarla verileri inceleyerek oluşturulan kodları değerlendirmişlerdir. İki araştırmacı fikir birliğine varana kadar değerlendirmeleri sürdürmüştür. Fikir birliğine varıldığında bulgulara son hali verilmiştir.

Güven Duyulabilirlik

Nicel araştırmalardaki geçerlik ve güvenilirlik yerine nitel araştırmada güven duyulabilirlik kavramı kullanılmaktadır (Arastaman ve Fidan, 2018). Bu araştırmada Arastaman ve Fidan (2018) tarafından belirtilen başlıklara göre güven duyulabilirlik için yapılanlar aşağıda belirtilmiştir.

Uzman İncelemesi: Araştırmacılar nitel araştırma konusunda ve sporda ebeveyn davranışları konusunda deneyimlidir. Bu nedenle verilerin elde edilmesi, verilerin analizi ve sonuçların yazımına kadar olan tüm süreçte araştırmacılar eleştirel bir gözle bakmış ve istişare etmişlerdir.

Araştırmacının Öz geçmişi, Nitelikleri ve Deneyimleri: Nitel araştırmada ana veri toplama ve analiz aracı, araştırmacının kendisidir. Bu nedenle araştırmayı gerçekleştiren kişinin güvenilirliği, yapılan araştırmanın inandırıcılığı için önemli bir etkidir. Bu araştırmayı gerçekleştiren araştırmacılar uzun yıllar aktif olarak spor yapmışlardır ve alanı iyi tanımaktadırlar.

Kısa Aralıklı Toplantılar: Araştırmacılar kısa aralıklarla birçok kez bir araya gelerek, elde edilen veriler üzerinde detaylı olarak istişare etmişlerdir.

Veri kaynaklı üçgenleme: Çalışmada çok çeşitli veri kaynaklarının kullanılması üçgenleme olarak isimlendirilir. Farklı özelliklerdeki antrenörlerden veri toplanarak veri kaynaklı üçgenleme yapılmıştır.

Araştırmacı üçgenlemesi: Bu araştırmada, verilerin kodlanması ve temaların oluşturulması süreci, iki yazar tarafından anlaşmaya varıncaya kadar istişare edilerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sürecinin detaylı sunulması: Bu araştırmaya katılan tüm antrenörlerin özellikleri katılımcılar bölümünde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılara, hangi yöntemlerle nasıl ulaşıldığı, verilerin nasıl elde edildiği ve analizlerin nasıl gerçekleştirildiği de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Katılımcıların doğrudan ifadelerinin sunulması: Çalışmanın onaylanabilirliğini göstermek için alıntılar, hikayeler oldukça önemlidir. Bunun için bulgular araştırmacının önyargıları ya da görüşleri yerine katılımcıların kendi ifadelerini içermelidir (Lincoln ve Guba, 1985). Burada çalışmanın onaylanabilirliği için katılımcıların doğrudan kendi ifadelerine yer verilmiştir.

BULGULAR

Yapılan görüşmelerin analizi sonucunda dört ana tema elde edilmiştir.

1. Ebeveynlerin olumsuz davranış stilleri
2. Ebeveynlerin olumsuz davranışları
3. Olumsuz ebeveyn davranışlarının etkisi
4. Olumsuz ebeveyn davranışları için çözümler

Elde edilen bu ana temalar aşağıda detaylı olarak ele alınacaktır.

Ebeveynlerin olumsuz davranış stilleri

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimindeki davranış stillerine yönelik üç kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler:

- Otoriter ebeveynler
- Aşırı dâhil olan ebeveynler
- Az dâhil olan ilgisiz ebeveynlerdir.

Otoriter ebeveynler çocuğa seçim hakkı vermeyen ve kararları kendileri veren kişilerdir. Örneğin bir katılımcı otoriter ebeveynler için şöyle belirtiyor: *"Bazıları ise aşırı derece diktatör davranıyor, çocuklarını birer asker gibi görüp öyle yetiştirmeye çalışıyorlar."* Katılımcılar aşırı dâhil olan ebeveynlerin ise, çocuklarına karşı sürekli baskıda bulunduklarını, müdahale ettiklerini, sporla ilgili her konuya aşırı müdahil olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu taekwondo antrenörü Taha şöyle ifade ediyor: *"...Her antrenmanına, müsabakasına her şeyinde yanında oluyor. İlla çocuğum şampiyon olacak diye diretebiliyorlar. Antrenmanda kaç teknik atmış bunu bile sayanlarla karşılaştım...."* Az dâhil olan ilgisiz ebeveynler için ise antrenörler ebeveynlerin ihmalkâr olduğunu, çocukların kişisel bakımlarına dikkat etmedikleri ifade edilmiştir. Lale (taekwondo) cümlelerinde şöyle belirtiyor; *"Bazı aileler ise çok ihmalkâr, sadece çocuklarını gitsin de biraz kafa dinleyelim diye spora gönderiyorlar. Ne antrenman saatine ne müsabaka tarihine hatta kılık kıyafete bile dikkat etmiyorlar."*

Ebeveynlerin Olumsuz Davranışları

Ebeveynlerin olumsuz davranışları temasına yönelik dört kategori ortaya çıkmıştır. Belirtilen bu kategoriler aşağıdadır:

- Antrenman sırasındaki olumsuz ebeveyn davranışları.
- Başarısızlık durumundaki olumsuz ebeveyn davranışları.
- Müsabaka sırasındaki olumsuz ebeveyn davranışları.
- Müsabaka sonrasındaki olumsuz ebeveyn davranışları.

Antrenman Sırasındaki Olumsuz Ebeveyn Davranışları

Antrenman sırasında ebeveynlerin antrenöre yönelik ve çocuğa yönelik olumsuz davranışlarda bulundukları belirlenmiştir. Antrenman sırasındaki antrenöre yönelik

olumsuz ebeveyn davranışlarında birçok konu ifade edilmiştir. Bulgulara göre, ebeveynler antrenörün çocukları için ayrımcılık yapmasını istemekte, antrenörlere baskı yapmakta, takımdaki diğer sporcuları antrenöre şikâyet etmekte, antrenöre karşı tavır almakta ve sporculara teknik taktik vererek antrenörün yapması gereken işlere müdahale etmektedirler. *"Ya arayarak ya da antrenmanda yüz yüze kendi çocuğuna öncelik tanımam gerektiğini, kendi çocuğunun daha çok hak ettiğini söylüyorlar."* (Ayça taekwondo). Ebeveynler çocuklarının birlikte çalıştığı takım arkadaşının kendi çocuğuna iyi bir eş olamadığını söyleyerek şikâyet de bulunmaktadır. *"Arkadaşı düzgün çalıştıramıyor, niye onunla eşleştirme yaptınız diye söyleniyor..."* (Kerem, taekwondo). Ebeveynlerin antrenman izlerken çocuğuna kendi istediği tekniği yaptırmaya çalıştığı ve taktikler verdiği de ifade edilmiştir. Lale şöyle belirtiyor: *"Fazlasıyla baskı yapıyorlar, müdahale ediyorlar. Kendi isteklerinin olması için baskı yapıyorlar, izlemeye diye salona gelip antrenöre müdahale ediyorlar, taktik vermeye çalışıyorlar ve dedikleri yapılmadığı takdirde de tavır alıp konuşuyorlar."*

Antrenman sırasında ebeveynlerin kendi çocuklarına yönelik olarak yaptığı olumsuz davranışlar şöyledir: Antrenman saatine dikkat etmemek, antrenmana getirmemek, çocuğuna baskı yapmak, temizlik-kişisel bakımına (temizlik, bakım, kıyafet vb.), beslenmesine dikkat etmemek ve spor ekipmanlarını temin etmemektir. Ebeveynlerin çocuğa baskısına yönelik Mine şöyle belirtiyor: *"Psikolojik baskı yapabiliyorlar. Çocuk anne ya da babasıyla göz göze geldiğinde onların yaptığı baskıyı hissedip demoralize olabiliyor. Ebeveynler sözle müdahale etmese bile jest ve mimikleri ile dâhil oluyorlar..."* Ebeveynlerin çocuklarının kişisel bakımına ve antrenman saatlerine dikkat etmemesini ise Lale şöyle açıklamıştır; *"Bazı aileler ise çok ihmalkâr, sadece çocuklarını gitsin de biraz kafa dinleyelim diye spora gönderiyorlar. Ne antrenman saatine ne müsabaka tarihine hatta kılık kıyafete bile dikkat etmiyorlar..."* Özgür ise ebeveynlerin çocuklarının beslenmesine dikkat etmemesini şöyle belirtiyor: *"Sporda beslenme ve düzenli"*

antrenman çok önemli. Bunu hala bazı anne ve babalara anlatamadık. Antrenmana getirse, beslenmesi düzgün olmuyor." Antrenörler sporcuların ebeveynlerinin bazen çocuklarını antrenmana getirmediğini ifade etmiştir. *"Bazı ebeveynler çalıştığı için çocuk mağdur oluyor ya bir akrabası getiriyor... ya da hiç gelemiyor"* (Lale, Taekwondo). Çocukların spor malzemelerinin temin edilmemesi de bahsedilen diğer bir olumsuz ebeveyn davranışdır. *"...çocuğun malzemeleri eksik ya da yok...ya çantasına koymamış ya da almamış oluyorlar hiç umurunda olmayan olsa da olur olmasa da olur diye düşünen ebeveynler maalesef var."* (Mete, taekwondo).

Başarısızlık Durumundaki Olumsuz Ebeveyn Davranışları

Ebeveynlerin başarısızlık durumunda antrenöre yönelik ve çocuğa yönelik olumsuz davranışlarda bulundukları belirlenmiştir. Başarısızlık durumundan ebeveynlerin antrenöre yönelik olumsuz davranışları şu şekilde karşımıza çıkmıştır; antrenör gibi davranmak, antrenörü diğer antrenörlerle kıyaslamak, başarısızlıktan antrenörü sorumlu tutmak, antrenörlere yönelik suçlayıcı konuşmak ve antrenörün spor bilgisini sorgulamalarıdır. Örneğin, başarısızlık durumunda ebeveynlerin antrenör gibi davrandıkları belirtilmiştir: *"...ben başka bir şekilde yapmasını isterken evde (ebeveyn) kendi bildiği gibi öğretmeye çalışıp, koçluk yapıyor"* (Ayça, taekwondo). Ebeveynlerin başarısızlık durumunda kendilerini başka antrenörlerle karşılaştırdığına ve antrenörü suçladıklarına yönelik ise şöyle belirtilmiştir: *"...çocuğa X antrenör daha iyi, seni buradan alacağım, başka kulübe kaydettireceğim gibi şeyler söyleyebiliyorlar. Bunları bazen yüzüme karşı bazen de arkamdan söyleyebiliyorlar. Yani bir şekilde beni suçlayabiliyorlar..."* (Nur, badminton). Antrenörler açısından bir diğer olumsuz ebeveyn davranışı ise, antrenörün bilgisinin sorgulanması olarak karşımıza çıkmıştır. Başarısızlık durumunda ebeveynler antrenörün mesleki bilgisini sorgulayıp, suçlayıcı olabilmektedirler. *"...çocuğun başarısız olmasını benim bilgimin az olmasına bağlayarak, branşıma dair bilgilerimi sorguluyorlar."* (Ali, taekwondo).

Başarısızlık durumunda ebeveynlerin çocuklarına yönelik olumsuz davranışları ise; aşağılamak, bağırarak, kızmak, sporu bıraktırmak, suçlamak, tehdit etmek ve çocuğun yeteneksiz olduğunu söylemektir. Örneğin, Ali (taekwondo): *"Çocuğa kızma, bağırma gibi eylemlerde bulunuyorlar...Çocuğu aşağılayıp, yeteneksiz olduğunu söylüyorlar ve çocuğu iyi çalışmamakla suçluyorlar"* diyerek bu durumu anlatıyor. Lale (taekwondo) ise: *"Bazı ebeveynler çok baskı yapıyor. Şöyle örnek verebilirim, bir sporcumun durumu aslında çok iyi ama babası eğer 2. olursan seni kulüpten alırım ya da spordan alırım, göndermem tarzında söylemlerde bulunuyor"* diyerek ebeveynlerin başarısızlık durumunda çocuklarını spora göndermemekle tehdit ettiklerini belirtiyor.

Müsabaka Sırasındaki Olumsuz Ebeveyn Davranışlarına

Yapılan görüşmelerde, ebeveynlerin müsabaka sırasında antrenöre, kendi çocuklarına, rakibe ve hakeme yönelik olumsuz davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin müsabaka sırasında antrenöre yönelik olumsuz davranışları, kenardan antrenörlük yapmak, sinirlenmek ve bağırarak olarak ifade edilmiştir. Örneğin Lale (taekwondo) şöyle belirtiyor: *"Tribünden taktik vermeye çalışması, benim yerime geçmeye çalışması olumsuz davranışlardır."* Taha (taekwondo) ise şöyle ifade etmiştir; *"Müdahale ediyorlar, teknik taktik vermeye çalışıp, kendi dediği olmayınca da bana sinirleniyorlar, kızıp bağırabiliyorlar."*

Ebeveynlerin müsabaka sırasında kendi çocuklarına yönelik olumsuz davranışları ise; bağırarak, baskı yapmak, müsabaka zamanına dikkat etmemek ve kenardan antrenörlük yapmaktır. Çocuk güzel bir müsabaka geçiremediğinde ebeveynler çocuğa yapamadığını, beceremediğini söylemekte; onlara bağırarak, baskı yapmaktadırlar. *"Maçta ise her zaman olduğundan daha heyecanlı oluyorlar. Çocuğu motive etmeye çalışıyorlar ama biraz da korkutuyorlar."* (Nur, badminton). Kerem (taekwondo) ise şöyle belirtiyor: *"... Müsabakası iyi geçmeyince de kötü sözler söyleyebiliyorlar ve bağırarak"*

kızabiliyorlar." Son olarak Taha (taekwondo) ebeveynlerin antrenör gibi davranmasını şöyle ifade ediyor: "Müsabakada hakemlerin uyarmasına rağmen nerdeyse tatamiye girecek ebeveynlerle de karşılaştım. İçeri kadar gelip çocuğun kulağının dibine girip teknik söyleyen şöyle yap diyen ebeveynler var." Ayrıca katılımcılar, ebeveynlerin müsabaka tarihine ve saatine dikkat etmediğini belirtmiştir. Lale (taekwondo): "Ebeveynlerden bazıları, müsabaka tarihini takip etmediği için çocuk müsabakaya katılamadı. Bazıları ise; müsabakanın başlangıç saatini dikkate almadığı için çocuğun elenmesine sebep olmuştur." diyerek bu olumsuz davranışı vurgulamıştır.

Müsabaka sırasında ebeveynlerin hakemlere kızdıkları ve bağdırdıkları tespit edilmiştir. Bu durumu Ayla (badminton) şöyle ifade etmiştir; "Sayı verdiğinde kızıp bağırıyor, hakemlere söylenebiliyorlar. Kaybettiklerinde hakeme bağırma durumları oldukça fazla oluyor. Hakeme puan vermedin, görmedin diye söylemlerde bulunuyorlar."

Rakip sporculara yönelik olarak, müsabaka sırasında ebeveynlerin olumsuz tezahürat ve psikolojik baskı yaptıkları belirlenmiştir. Bu konuda taekwondo antrenörü olan Lale (taekwondo): "Ebeveynler, rakibe karşı yuhlayarak kötü sözler söyleyerek, o maç sende, bu maçı sen alırsın, sen daha iyisin, gibi sözler söyleyerek psikolojik baskı yapıyorlar." diyerek rakibe yönelik yapılan olumsuz davranışları açıklamıştır. Ayrıca antrenörler, ebeveynlerin müsabaka tarihine ve saatine dikkat etmediğini belirtmiştir. Lale (taekwondo): "Bazı aileler ise çok ihmalkâr, sadece çocuklarını gitsin de biraz kafa dinleyelim diye spora gönderiyorlar. Ne antrenman saatine ne müsabaka tarihine hatta kılık kıyafete bile dikkat etmiyorlar. Ebeveynlerden bazıları, müsabaka tarihini takip etmediği için çocuk müsabakaya katılamadı. Bazıları ise; müsabakanın başlangıç saatini dikkate almadığı için çocuğun elenmesine sebep olmuştur." diyerek bu olumsuz davranışı vurgulamıştır.

Müsabaka Sonrası Olumsuz Ebeveyn Davranışları

Müsabaka sonrası olumsuz ebeveyn davranışları temasına yönelik 4 kategori

ortaya çıkmıştır. Bunlar antrenöre yönelik olumsuz davranışlar, çocuğa yönelik olumsuz davranışlar, hakeme olumsuz davranışlar ve rakibe yönelik olumsuz davranışlardır.

Ebeveynlerin müsabaka sonrası antrenörleri suçladıkları, küftettikleri ve tavır aldıkları belirlenmiştir. "...bana karşı tavır alıp kendince beni suçlaması ve bazen daha ileriye gidip saygısızlık yapması. Ebeveyn çocuğu kaybettiğinde bana karşı kötü sözlerde bulunabiliyor. Örneğin; bir ebeveyn küfredip senin yüzünden kaybetti bu çocuk diyerek tribünden bağırdı." (Lale, taekwondo).

Müsabaka sonrasında kendi çocuklarına yönelik sergilenen olumsuz ebeveyn davranışları ise: kızmak, tehdit etmek, üzerine gitmek ve çocuğun spor yapmasını istememek olarak karşımıza çıkmıştır. Ebeveynler müsabaka sonrasında gergin ve sinirli olabilmektedir. Kaybettikleri zaman ya da kendi istedikleri performansı gösteremedikleri zaman çocuğa kızıp, neden yapamadığını sorgulayıp üzerine gidebilmektedirler. Bu durumu Ayla ve Kerem şöyle belirtmişlerdir; "...Çocuğa kızabiliyorlar. Neden yapamadın diye üzerine gidebiliyorlar." (Ayla, badminton). "En çok karşılaştığım şu; çocuk yenilince bu sporu yapamıyor bıraksın bir daha gelmesin, ancak bize vakit kaybettiriyor, getir götür yorulduk, maddi olarak da gücümüz yok diye olumsuz şeyler söylüyorlar. Çocuğu da bıktırıyorlar tabii ki." (Kerem, taekwondo). Ebeveynlerin çocukları kaybettiğinde ayrıca çok fazla abartılı davranıp, onları spordan almakla tehdit ettiği ifade edilmiştir. Bu durumu Mine (taekwondo) şöyle ifade etmiştir; "...Kaybettiğinde ise çocuğa beceriksiz olduğunu söyleyip kızıp, spordan almakla tehdit edebiliyorlar."

Ebeveynlerin müsabaka sonrası hakemlere bağdırdıkları ve taraf tutmakla suçladıkları ifade edilmiştir. "Maç sonrasında... kazanırken haksızlık yaptı diye hakeme bağırması, hakemin taraf tuttuğunu söylemesi..." (Ayça, taekwondo).

Müsabaka sonrası rakibe yönelik olumsuz ebeveyn davranışları; alaycı konuşmak, aşağılayıcı konuşmak, hakaret etmek, imalı ve nefret dolu bakmak, nispet yapmak, rakibe kızmak ve rakip takım ebeveynlerine kızmak

olarak ortaya çıkmıştır. *"Karşı rakibe alaycı konuşmalar yapabiliyorlar, sevincini ya da üzüntüsünü zirvede yaşayabiliyorlar"* (Ali, taekwondo). Ayla (badminton) ise şöyle ifade ediyor: *"Karşı tarafa bazen dayanamayıp kötü sözler söyleyebiliyorlar... Kazanma durumunda da büyük sevinçle bazen rakibe imalı bakışlar yapabiliyorlar."* Bir diğer antrenörün ifadesi ise şöyle: *"Kazanınca, karşı sporcuya...ailesine karşı bir nispet havası olabiliyor..."* (Aden, taekwondo). Ebeveynlerin hakaret etmesi ile ilgili ise Sadun (badminton) şöyle belirtiyor: *"...Diyelim ki, rakip oyun dışı (faul) bir harekette bulundu bu durumda...o sporcuya...hakaret edebiliyorlar..."* Ebeveynlerin nefret dolu bakışları ile ilgili olarak ise şöyle belirtiliyor: *"Sevinçlerini de üzüntülerini de doruklarda yaşayabiliyorlar... Kaybedince de nefret dolu bakışlar atabiliyorlar."* (Nur, badminton).

Ebeveynlerin Olumsuz Davranışlarının Etkisi

Ebeveynlerin olumsuz davranışlarının etkisine yönelik iki kategori elde edilmiştir. Bu kategoriler: Ebeveynlerin olumsuz davranışlarının antrenöre etkisi ve çocuğa etkisidir.

Ebeveynlerin Olumsuz Davranışlarının Antrenöre Etkisi

Ebeveynlerin olumsuz davranışının antrenöre yönelik birçok etkisi olduğu belirtilmiştir. Ebeveyn olumsuz davranışlar sergilediğinde antrenörün antrenman performansının düştüğü, baskı altında hissettiği, çocuğa yönelik ilgisiz ve ön yargılı davrandığı, dikkatinin dağıldığı, ebeveyn ile olan iletişiminin olumsuz etkilendiği, kendini suçladığı, yetersiz, gergin, isteksiz ve kötü hissettiği, moralinin bozulduğu, antrenörlük motivasyonunun eksildiği, sinirlendiği, strese girdiği, tedirgin olduğu ve üzüldüğü belirtilmiştir. Antrenörün antrenman performansının düşmesi ile ilgili Cihan (badminton) şöyle belirtiyor: *"Sürekli bizimle göz kontağı kurarak çocukla daha fazla ilgilenmemiz gerektiği konusunda baskı kuruyorlar bu da antrenman performansımıza yansıyor. Çünkü sürekli tepeden bizi seyrediyorlarmış gibi bir izlenim bırakıyor."*

Ebeveynlerin olumsuz davranışları sonucunda antrenörün mesleki motivasyonlarının düşmesi ve çocuğa yönelik olarak ilgisiz davranmasıyla ilgili bir katılımcının ifadesi şöyle: *"...o anda onlara belli etmesem de içten içe o antrenmanı yaptırmak istemiyorum ya da o ebeveynin çocuğuna, ilgisizlik ve bir ön yargım olabiliyor."* Ege (halter) ise şöyle belirtiyor: *"Bazı konuşmaları ağırıma gidiyor. Antrenmanı yaptırmak istemediğim zamanlar oluyor. O ebeveynlere konuşmak istemiyorum, hiçbir şekilde iletişime geçmek istemiyorum."* Aden 'in (taekwondo) ifadeleri ise şöyle: *"Gergin, sinirli hissediyorum. Yanlış yaptırıyormuşum hissine kapılıyorum. O an da isteksiz hissediyorum. Onlara yetemediğimi düşünüyorum. Ayaklarım geri geri gidiyor antrenmana giderken."*

Ebeveynlerin Olumsuz Davranışlarının Çocuğa Etkisi

Ebeveynlerin olumsuz davranışlarının çocuğa etkisine yönelik belirlenen konular ise şöyle: Antrenmana karşı isteksizlik, antrenmanı verimli yapamamak, dikkat dağınıklığı, konsantre olamamak, spordan soğumak-sporu bırakmak, yanlış yapma korkusu, kafa karışıklığı, bildiğini unutmak, tekniği yapamamak, gergin olmak, özgüveninin düşmesi, heyecanlanmak, motivasyonunun düşmesi, stresli olmak, üzülmek ve kendini beceriksiz hissetmek. Halter antrenörü Ege ve taekwondo antrenörü Ali olumsuz davranışların etkileri ile ilgili şöyle belirtiyor: *"Çocuklarla göz kontağı çok kuruyorlar. Çocuklar ebeveynleri antrenmanda olunca çok tesir altında kalıyor. Bildiği yapabileceği bir hareketi bile onu heyecandan yapamama korkusundan unutabiliyor."* (Ege, halter). *"Çocuklara çok baskı yapıyorlar, antrenmanda çocuğa bir şey gösteriyorum kenardan anne veya babası bakıyor, çocuk önce onlara bakıyor sonra bana bakıyor ister istemez kafası karışıyor ve yapacağı varsa da yapamıyor kendini baskı altında hissettiği için."* (Ali, taekwondo).

Özellikle müsabaka sırasında kenardan bağırımlar çocuklara konsantrasyon ve dikkat dağınıklığı olarak yansımaktadır. Taekwondo branşındaki antrenörlerden Mine (taekwondo) bu durumu şöyle ifade etmiştir; *"Adrenalin çok yüksek olduğu için bir anda taktik*

vermeye çalışıyorlar (ebeveynler), bağıyorlar, Dikkat çok önemli, bunlarda çocuğun ve tabi ki benim dikkatimi dağıtıyor. Konsantrasyonu bozabiliyorlar." Benzer şekilde çocuklar yenildiklerinde ebeveynler onlara kızıp, bağırabilmekte ve çocukta spordan soğuyabilmekte, hatta sporu bile bırakabilmektedir. "Yenildikleri zaman çocukların ruh halini etkileyebiliyorlar bu da çocukların o spora olan sevgisini, ilgisini azaltıyor. Spora bırakmasına kadar gidebiliyor." (Emir, taekwondo). Başarısız olduklarında ebeveynler çocuklara herhangi bir olumsuz davranışta bulunduklarında çocuklarda gerginlik, moral bozukluğu, beceriksizlik hissi, motivasyon eksikliği ve stres ortaya çıkabilmektedir: "Çocuk antrenmanda iyi olmadığı zaman tekniği iyi atamadığı zaman daha iyi olmasını istiyorlar (ebeveynler), sürekli çocuğa bakıyor dolayısıyla çocukta gergin, heyecanlı ve stresli oluyor bu da antrenmana yansıyor." (Mete, taekwondo). "Öncelikli olarak çocuğu azarlayabiliyorlar. Bunu da herkesin içinde yapanlar oluyor. Bu çocuğu çok zor duruma sokuyor...beceriksiz hissediyor ve moral bozukluğu, motivasyon eksikliği yaşıyor." (Ayla, badminton).

Olumsuz Ebeveyn Davranışları İçin Çözümler

Antrenörler, olumsuz ebeveyn davranışlarına yönelik çeşitli çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu çözüm önerileri üç başlık altında toplanmıştır.

- Eğitim ile ilgili çözümler
- Antrenman ile ilgili çözümler
- İletişim ile ilgili çözümler

Eğitim verilmesi ile ilgili olarak, ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve spor geçmişi olmayan ebeveynlerin eğitilmesi önerilmiştir. Antrenmanlar ile ilgili olarak ise, ebeveynlerin antrenmana alınmaması gerektiği ve bazen ebeveynlerin çocuklarla antrenman yapması önerilmiştir. Son olarak iletişim konusunda ise, antrenör ve ebeveyn arasında güçlü bir iletişimin olması gerektiği vurgulanırken ebeveynlerle toplantılar yapılması da çözüm olarak ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörler, sporu daha iyi tanıyabilmeleri için ebeveynlerin bilinçlendirilmesi, farkındalık kazandırılması ve onlarla iki yönlü iletişimin sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Taha (taekwondo) şöyle belirtiyor: "Ebeveynlerin dünyasındaki antrenman, spor hayatıyla, çocuğun spor hayatı ve antrenör olarak bizlerin beklentileri farklı. Dolayısıyla aynı hedefe kanalize olmak için, aynı yönde bakabilmek için, farkındalık yaratmak gerekiyor. 1. basamak olarak; bilinçlendirme ve farkındalık olmalı. Daha sonra ise...karşılıklı etkileşim, iki yönlü iletişim olması gerekir." Antrenörlerden bazen hem kendileri hem de sporcuları için daha iyi olacağını düşünerek ebeveynleri antrenmanlara almamaktadırlar. "Genelde antrenmana karışmak istiyorlar. Çocukları tekniği yapamadığı zaman kalkıp kendisi yapmaya çalışıyor. Diğer çocuk neden benim çocuğuma vurdu diye tepki verebiliyor. Arkadaşı düzgün çalıştıramıyor, niye onunla eşleştirme yaptınız diye söyleniyor. Ben de çözümü ebeveynleri antrenman salonuna almamakta buldum." (Kerem, taekwondo). Bir diğer antrenör ise ebeveynlerin çocuklarını ruhsal ve fiziksel olarak ne yaşadığını anlayabilmeleri için ebeveyn çocuk antrenmanı yaptırdığını ifade etmiştir. "...haftanın bir günü anne-baba-çocuk antrenmanı yapıyorum. Hem ebeveynler o ortamı görmüş oluyor, hem de çocukların o anda neler yaşadıklarını hem psikolojik hem de bedensel olarak anlayabiliyorlar." (Mine, taekwondo). İki yönlü iletişimin olması yönünde ise Ayça (taekwondo) şöyle söylüyor "...Ebeveynler ile antrenör arasında belli bir mesafenin, bir resmiyetin olması gerekiyor. Ne çok samimi ne de çok uzak olunmalı, iki taraflı düzgün bir iletişimin olması gerektiğini düşünüyorum." Ebeveynlerle toplantı yapmanın önemi de vurgulanarak düzenli olarak toplantılar yapılması gerektiği belirtilmiştir. "En başından toplantılar yapılabilir burada her şey net olarak konuşulmalı, Aradaki resmiyet belli edilmeli. Çocuklarını desteklerken belli kurallar çerçevesinde desteklemelidirler." (Lale, taekwondo).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişimindeki davranış stilleri temasına ait üç kategori ortaya çıkmıştır. Bunlar, otoriter ebeveynler, aşırı dâhil olan baskıcı ebeveynler ve az dâhil olan ilgisiz ebeveyn stilleridir. Aşırı dâhil baskıcı olan ebeveynler çocuklarının çok üzerine düşmekte ve kuralcı davranmaktadırlar. Başarılı olması için çocuklarına sert davranabilmekte ve onları olumsuz yönde etkileyebilmektedirler. Ebeveynler koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz itaat etmesini beklemekte ve çocuğunun tamamen kendi kuralları çevresinde kontrol etmeyi istemektedir (Baumrind, 1968; Bee, 1995; Çağdaş ve Seçer, 2004; Yavuzer vd., 2010). Alan yazında spora katılımda ebeveyn teşviki önemli görülse de olumsuz ebeveyn tarzlarının (örneğin sürekli olarak kazanmaya vurgu, aşırı baskı) çocukların spor deneyimleri üzerinde zararlı etkiye sahip olabileceği, çocukların katılımını olumsuz etkileyebileceği, sporu bırakmasına neden olabileceği belirtilmektedir (Fraser-Thomas, Côté ve Deakin, 2005; Gould, Feltz ve Weiss, 1985; Knight, Berrow ve Harwood, 2017). Gould, Wilson, Tuffey ve Lochbaum'dan (1993) da çocukların sportif gelişimine aşırı derecede dâhil olmanın olumsuzluklarını destekleyen başka kanıtlar ortaya koymaktadır. Bu araştırmacılar sporda stresin rolünü genç sporcuların bakış açısından araştırmışlardır. Ebeveynlerin kazanmaya çok fazla vurgu yapması ve spora aşırı dâhil olarak farkında olmadan çocuk için stresli bir spor ortamı yaratması bu çalışmada ve benzer çalışmalarda vurgulanan önemli bir konudur (Fraser-Thomas vd., 2005; Gould vd., 1985; Knight vd., 2017).

Sporcu ebeveynlerinin olumsuz stillerinden biri de az dâhil olan ilgisiz ebeveyn stilidir. Bu stilde ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarıyla ilgilenmedikleri, onların yanında olmadıkları görülmüştür. Az dâhil ilgisiz olan anne-baba; çocuğu önemsememekte, ilgisiz davranmakta, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını görmezden gelmekte, çocuğa çok az sevgi vermekte ve çocuklarına sınırsız haklar tanımaktadır (Özyürek ve Tezel, 2010). Smoll, Cumming ve Smith (2011), ebeveynlerin genellikle

ilgisiz veya aşırı eleştirel olarak sınıflandırılabilirliğini ifade etmiştir.

Ebeveynlerin olumsuz davranışları temasına ait dört kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler antrenman sırasındaki olumsuz davranışlar, başarısızlık durumundaki olumsuz davranışlar, müsabaka sırasındaki ve müsabaka sonrasındaki olumsuz davranışlardır. Bu kategoriler değerlendirildiğinde, antrenörlerin ebeveyn davranışlarına yönelik algısının oldukça olumsuz olduğu ve ebeveynlerin farklı durumlarda birçok olumsuz davranış sergilediği söylenebilir. Bu doğrultuda, antrenörler çeşitli olumsuz ebeveyn davranışı belirtmişlerdir. İlgili alan yazın incelendiğinde ailenin, sporcunun performansını etkileyen önemli bir unsur olduğu ve bazen ailelerin çocuklarının spora katılımı konusunda olumsuz davranışlar sergilediği belirtilmiştir (Erdoğan vd., 2014; Sagar ve Lavalley, 2010;).

Ebeveynler sporcuların performansını etkileyen en önemli faktörlerdendir (Erdoğan vd., 2014). Fakat bazen olumsuz davranışlar sergilemektedirler. Antrenörler, rekabet ortamlarında ebeveynleri zorba ve yıkıcı olarak algılayabilmekte, onlarla en az teması tercih etmektedirler (Gould, 2019; Knight ve Holt, 2014). Ebeveynler ayrıca çocuklarının sportif faaliyetleri bırakmalarına yönelik baskı da yapabilmektedirler (Erdoğan vd., 2014). Bu araştırmadaki antrenörlerin ebeveyn davranışlarına yönelik ifadeler incelendiğinde, ebeveynlerin sporcuya ve antrenöre zarar verdiği, her şeyi aşırı derecede kontrol etmeye çalıştığı, baskı yaptığı, sürekli başarıya odaklandığı, hemen başarı istediği, antrenör ve çocukla ilgili müdahale etmemesi gereken şeylere müdahale ettiği, sporcunun olumlu deneyimler yaşamasına engel olduğu ve ebeveyn ile iletişim kurulmasının güç olduğu sonucuna varılmıştır. Sarı ve Şahin'in de (2021) vurguladığı doğrultuda, antrenörlerin sporcu ebeveynlerine yönelik birçok olumsuz algıları olabilmektedir. Bunun nedeni ise ebeveynlerin sergiledikleri olumsuz davranışlardır. Örneğin Sarı ve Şahin'in (2021) çalışmasındaki antrenörler: *"Sporcunun ailesi müşteri gibidir sürekli ister, "Sporcunun ailesi kontrol memuru gibidir her şeyi kontrol etmek ister, sürekli*

göz hapsindesinizdir." diye belirterek olumsuz ebeveyn davranışlarını vurgulamışlardır (Sarı ve Şahin, 2021). Bu ifadeler, çalışmamızdaki bulgularla birbirini destekler niteliktedir. Yapılan araştırmalar ebeveynlerin, çocuklarından çok yüksek beklenti içinde olabildiklerini göstermektedir (Pehlivan, 2009). Yine bulgulara göre ebeveynler çocuklarının hata yapmamalarını, sürekli kazanmalarını istemektedirler. Örneğin; bazı aileler çocuklarının maksimum çaba göstermelerini, hata yapmamalarını, spor kariyerlerinde devamlı yükselmelerini ve hep kazanmalarını beklemektedirler (Pehlivan, 2009). Sporculardan yüksek beklentileri olan ebeveynlerin sergiledikleri davranışlar, sporcuları birçok açıdan olumsuz olarak etkilemektedir (Pehlivan, 2009).

Ebeveynlerin olumsuz davranışlarının etkisi temasına ait iki kategori ortaya çıkmıştır. Bunlar; antrenöre ve çocuğa yönelik etkilerdir. Ebeveynlerin olumsuz davranışları hem antrenörlerde hem de çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkiye sahiptir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara paralel şekilde Çocukların spor yapmasına yönelik ebeveyn baskısı, düşük benlik saygısına (McElroy, 1982), sıkıntı ve suçluluk duygularına, çocuğun deneyimlediği eğlencenin azalmasına (Anderson, Huston, Schmitt, Linebarger ve Wright, 2001) ve tükenmişliğe (Udry, Gould, Bridges ve Beck, 1997) neden olmaktadır. Bunun tam aksine olumlu ebeveyn davranışları çocukta olumlu durumlar ortaya çıkartır. Ebeveynler olumlu davranışlar sergilediğinde çocukların algılanan spor yeterliliği, benlik saygısı, spordan zevk alması ve başa çıkma becerileri artmaktadır (Atkins, Johnson, Force ve Petrie, 2013; Sánchez-Miguel, Leo, Sánchez-Oliva, Amado ve García-Calvo, 2013; Tamminen, Mcewen, Crocker, 2016). Ebeveynlerin olumsuz davranışları çocuğun sporu bırakma veya devam etmesinde de önemli bir etkidir (Fraser-Thomas vd., 2005). Araştırma bulgularımıza göre ebeveynlerin olumsuz davranışları antrenör üzerinde de birçok olumsuz etkiye yol açmaktadır. Antrenörün motivasyonu düşmekte, sinirli ve gergin olabilmektedir. Ayrıca antrenörün performansı düşmektedir.

Spor alanında olumsuz ebeveyn davranışlarının engellenmesi ve olumlu davranışların kazandırılması için bu araştırmadaki katılımcılar tarafından bazı öneriler sunulmuştur. Ebeveynlere eğitimlerin verilmesi gerektiği, antrenmanlara alınmamaları gerektiği veya bazen çocuklarla ebeveynlerin birlikte antrenman yapmaları önerilmiştir. Ayrıca ebeveyn ve antrenör arasındaki etkili bir iletişim olması da bu araştırmadaki katılımcılar tarafından önerilmiştir. Sporcuların ebeveynlerinin eğitilmesine yönelik yapılan araştırmalarda eğitimlerden olumlu sonuçlar alındığı görülmektedir. Sporcuların ebeveynlerine verilen eğitim neticesinde ebeveyn-sporcu iletişimini güçlendirdiği ve ebeveynlerin daha olumlu stratejiler kullandığı tespit edilmiştir (Lisinskiene ve Lochbaum, 2019). Yapılan bir başka araştırmaya göre ise sporcuların ebeveynlerine yönelik uygulanan eğitim programları ebeveynlerin bilgi ve becerilerini artırmada etkilidir (Burke vd., 2024).

Sonuç olarak, sporcu ebeveynlerinin farklı olumsuz stilleri olduğu; antrenman sırasında, müsabaka sırasında, müsabaka sonrasında ve başarısızlık durumunda çeşitli olumsuz davranışlar sergiledikleri; bu olumsuz davranışların sporcuyu ve antrenörü birçok açıdan olumsuz olarak etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca antrenörler tarafından sporcu ebeveynlerinin olumsuz davranışlarına yönelik çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Bu öneriler ebeveyn eğitimleri, antrenmanların içeriği ve antrenör-ebeveyn iletişimine yöneliktir.

Bu araştırma bulgularından yola çıkarak bazı öneriler sunulabilir. Ebeveynler, antrenmanlarda ve müsabakalarda kabul edilebilir davranışlar sergilemelidir. Ebeveynlere sadece kazanmanın değil mücadele etmenin önemi anlatılmalıdır. Antrenörler, sezon öncesi ebeveynlerle toplantılar düzenleyebilir. Ebeveynler, çocuklarının spora katılımını onaylayabilmeli ve antrenörle etkili iletişim kurmalıdır. Antrenörler, ebeveynlerle çalışırken onlarla açık, sağlıklı bir iletişim geliştirmeli ve sürdürmelidir.

İleride yapılacak araştırmalar için de bazı öneriler sunulabilir. Bulgularda elde ettiğimiz

tema ve kodlardan yararlanılarak bir ölçek geliştirilebilir. Ebeveynlere yönelik eğitimler yurtdışında yapılmakta fakat henüz Türkiye’de bu şekilde yapılan eğitimler sınırlı olduğundan bu konuya önem verilebilir ve ebeveynlere yönelik eğitimler geliştirilip uygulanabilir. Bu çalışmada antrenörlerin olumsuz görüşleri incelenmiştir. İleride yapılacak araştırmalarda, sporcuların, ebeveynlerin, yöneticilerin ya da hakemlerin görüşleri incelenebilir. Bu çalışmada bireysel görüşme yöntemini kullandık. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, odak grup görüşmesi, gözlem gibi yöntemlerden yararlanılabilir.

Yazarların Makaleye Katkı Beyanı

Fikir/Kavram: Merve Polat, İhsan Sarı;
Makale Tasarımı: Merve Polat, İhsan Sarı;
Danışmanlık: İhsan Sarı;Veri Toplama ve İşleme: Merve Polat, İhsan Sarı;
Analiz/Yorum: Merve Polat, İhsan Sarı;
Literatür taraması: Merve Polat, İhsan Sarı;
Makale Yazımı: Merve Polat, İhsan Sarı;
Eleştirel İnceleme İhsan Sarı;
Kaynak/Malzeme: Merve Polat, İhsan Sarı;
Makale Gönderimi Sorumlu Yazar: İhsan Sarı

Çıkar Çatışması

Yazarların beyan edecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

Bu çalışmanın yapılabilmesi için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma Helsinki bildirgesi ile uyumludur. Bu araştırma için Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu’ndan 28/01/2022 tarihinde ve E-37298 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Kör hakemlik süreci sonrası yayınlanmaya uygun bulunmuş ve kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

Altıntaş, A. Aşçı, F., ve Dolu Çağlar, E. (2016). Ebeveyn Gündüsel İklim Envanteri-2’nin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Spormetre Beden*

Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(2), 163-174.

Anderson, D. R., Huston, A. C., Schmitt, K. L., Linebarger, D. L., ve Wright, J. C. (2001). Early childhood television viewing and adolescent behavior. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 66(1) 108–118.

Arastaman, G., ve Fidan İ.Ö. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenirlik: Kuramsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.

Atkins, M. R., Johnson, D. M., Force, E. C., ve Petrie, T. A. (2013). "Do I still want to play?" Parents' and peers' influences on girls' continuation in sport. *Journal of Sport Behavior*, 36(4), 329-345.

Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255-272.

Bee, H. (1995). *The developing child*. New York: Harper Collins College Publishers.

Bonavolontà, V., Cataldi, S., Latino, F., Carvutto, R., De Candia, M., Mastroilli, G., ... ve Fischetti, F. (2021). The role of parental involvement in youth sport experience: Perceived and desired behavior by male soccer players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 8698.

Burke, S., Sharp, L. A., Woods, D., ve Paradis, K. F. (2024). Enhancing parental support through parent-education programs in youth sport: A systematic review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 17(1), 208-235.

Buyrukoğlu, E., Tanır, H., Özdemir, M., ve Karagöz, S. (2024). Futbol, voleybol ve basketbol branşlarında aktif olarak yer alan amatör sporcuların algılanan başarı motivasyonu ile ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 13(2), 172-183.

Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2004). *Parental Training for Happier and Healthier Tomorrows*. Konya, Eğitim Publishers.

De Muynck, G. J., Morbée, S., Soenens, B., Haerens, L., Vermeulen, O., Vande Broek, G., ve Vansteenkiste, M. (2021). Do both coaches and parents contribute to youth soccer players’ motivation and engagement? An examination of their

- unique (de) motivating roles. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19(5), 761-779.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., Blazo, J. A., Coakley, J., Côté, J., Wagstaff, C. R., ... ve King, M. Q. (2022). Toward an integrated understanding of the youth sport system. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 93(1), 105-119.
- Dorsch, T. E., Smith, A. L., ve Dotterer, A. M. (2016). Individual, relationship, and context factors associated with parent support and pressure in organized youth sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 23, 132-141.
- Dorsch, T. E., Wright, E., Eckardt, V. C., Elliott, S., Thrower, S. N., ve Knight, C. J. (2021). A history of parent involvement in organized youth sport: A scoping review. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 10(4), 536-557.
- Elmas, S., Gözmen-Elmas, A., Yıldız, A., ve Aşçı, F. H. (2019). "The best parent is the dead parent": Parental involvement in team sports. 15. *Avrupa Spor Psikolojisi Kongresi Bildiri Kitabı*. Münster/Almanya.
- Erdoğan, N., Zekioglu, A., ve Dorak, F. (2014). Hentbol antrenörlerine göre sporcuların performansını etkileyen psikolojik faktörler nelerdir? Niteliksel Bir Çalışma. *Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Dergisi*, 2, 194-207.
- Eri, E. (2018). Futbol altyapı sporcularında algılanan ebeveyn tutumları ile başarı motivasyonu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 3(2), 80-92.
- Fraser-Thomas, J. L., Côté, J., ve Deakin, J. (2005). Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 10(1), 19-40.
- Goodman, M., ve James, I. A. (2017). Parental involvement in young footballers' development: A comparison of the opinions of children and their parent. *Sport & Exercise Psychology Review*, 13(1), 2-9.
- Gould, D. (2019). The current youth sport landscape: Identifying critical research issues. *Kinesiology Review*, 8(3), 150-161.
- Gould, D., Chung, Y., Smith, P., ve White, J. (2006). Future directions in coaching life skills: Understanding high school coaches' views and needs. *Athletic insight*, 8(3), 28-38.
- Gould, D., Feltz, D., ve Weiss, M. (1985). Motives for participating in competitive youth swimming. *International Journal of Sport Psychology*, 16(2), 126-140.
- Gould, D., ve Carson, S. (2008). Life skills development through sport: Current status and future directions. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(1), 58-78.
- Gould, D., Wilson, C. G., Tuffey, S., ve Lochbaum, M. (1993). Stress and the young athlete: The child's perspective. *Pediatric Exercise Science*, 5(3), 286-297.
- Hellstedt, J. C. (1987). The coach/parent/athlete relationship. *The Sport Psychologist*, 1(2), 151-160.
- Holt, A. (2010). Disciplining 'problem parents' in the youth court: Between regulation and resistance. *Social Policy and Society*, 9(1), 89-99.
- Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Sehn, Z. L., ve Wall, M. P. (2008). Parental involvement in competitive youth sport settings. *Psychology of Sport and Exercise*, 9(5), 663-685.
- Jellineck, M., ve Durant, S. (2004). Parents and sports: Too much of a good thing? *Contemporary Pediatrics*, 21(9), 17-20.
- Karahasan, İ., ve Müftüler, M. (2023). Rekreatif egzersizlere katılan çocukların egzersiz motivasyonu ile ebeveynlerin ders dışı sportif etkinliklere yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sportive*, 6(2), 84-100.
- Knight, C. J., Berrow, S. R., ve Harwood, C. G. (2017). *Parenting in sport. Current Opinion in Psychology*, 16, 93-97.
- Knight, C. J., ve Holt, N. L. (2014). Parenting in youth tennis: Understanding and enhancing children's experiences. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(2), 155-164.
- Kolayış, H., Sarı, İ., ve Çelik, N. (2017). Parent-initiated motivational climate and self-determined motivation in youth sport: how should parents behave to keep their

- child in sport?. *Kinesiology*, 49(2), 217-224.
- Lisinskiene, A., Lochbaum, M., May, E., ve Huml, M. (2019). Quantifying the Coach–Athlete–Parent (C–A–P) Relationship in Youth Sport: Initial Development of the Positive and Negative Processes in the C–A–P Questionnaire (PNPCAP). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(21), 4140.
- Lisinskiene, A., ve Lochbaum, M. (2019). A qualitative study examining parental involvement in youth sports over a one-year intervention program. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), 3563.
- McElroy, M. (1982). Consequences of perceived parental pressure on the self esteem of youth sport participants. *American Corrective Therapy Journal*, 36(6), 164–167.
- Özyürek, A. ve Tezel Ş. F. (2010). Anne-baba olmak ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları. (Ed. Güler T.) *Anne Baba Eğitimi* (s. 35-53). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Pehlivan, Z. (2009). The expectations of the families from their children who are participating sports, behavioral changes that are observed in children and obstacles to participation to sports. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 69-76.
- Pehlivan, Z. (2013). Okullararası spor yarışmalarına katılanların sporu bırakma ve devam etme nedenleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24 (3), 209-225.
- Sagar, S.S., ve Lavallee, D. (2010). The developmental origins of fear of failure in adolescent athletes: Examining parental practices. *Psychology of Sport and Exercise*, 11(3), 177-187.
- Sánchez-Miguel, P. A., Leo, F. M., Sánchez-Oliva, D., Amado, D., ve García-Calvo, T. (2013). The importance of parents' behavior in their children's enjoyment and amotivation in sports. *Journal of Human Kinetics*, 36(1), 169-177.
- Sarı, İ., ve Şahin, D. (2021). Sporcunun ailesi kene gibi zararlı mı kale gibi güvenli mi? antrenörlerin sporcuların ailesine yönelik metaforik algıları. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1):110-23
- Smoll, F. L., Cumming, S. P., ve Smith, R. E. (2011). Enhancing coach-parent relationships in youth sports: Increasing harmony and minimizing hassle. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 6(1), 13-26.
- Tamminen, K. A., McEwen, C. E., ve Crocker, P. R. E. (2016). Perceived parental support, pressure, and the socialization of adolescent athletes' coping. *International Journal of Sport Psychology*, 47(4), 335–354.
- Udry, E., Gould, D., Bridges, D. ve Beck, L. (1997). Down but not out: Athlete responses to season-ending injuries. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(3), 229-248.
- Wall, J. M. (2019). Parent relational processes with coaches and athletes in early specialization sport (Doctoral dissertation, University of British Columbia).
- Welk, G. (1999). Promoting physical activity in children: Parental influences. Washington, DC: ERIC Clearinghouse on Teaching and Teacher Education.
- Yavuzer, H., Köknel, Ö., Kulaksızoğlu, A., Ayhan, H., Dodurgalı, A., ve Ekşi, H. (2010). *Çocuk ve ergen eğitiminde anne baba tutumları*. Timaş.
- Yıldırım, A., Simsek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6th Edition). Ankara: Seçkin Yayıncılık.